

УДК 821.161.1–3Винничук
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/32.214482>

Наталія ГРОНА,

orcid.org/0000-0003-2578-2865

доктор педагогічних наук,

викладач вищої категорії, викладач-методист

Прилуцького гуманітарно-педагогічного коледжу імені І. Я. Франка

(Прилуки, Чернігівська область, Україна) *natashagrone@ukr.net*

Тетяна ДОРОЖКО,

orcid.org/0000-0001-7063-949X

викладач вищої категорії

Комунального закладу «Новгород-Сіверський фаховий медичний коледж»

Чернігівської обласної ради

(Новгород-Сіверський, Чернігівська область, Україна) *ttropinka@ukr.net*

Ярослава НЕДАШКІВСЬКА,

orcid.org/0000-0002-4954-0951

заступник директора з навчальної роботи,

викладач вищої категорії, викладач-методист

Комунального закладу «Новгород-Сіверський фаховий медичний коледж»

Чернігівської обласної ради

(Новгород-Сіверський, Чернігівська область, Україна) *slavaned1976@ukr.net*

ПОСТМОДЕРНІСТСЬКИЙ ДИСКУРС РОМАНУ Ю. ВИННИЧУКА «АПТЕКАР»: ТАНАТОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті проаналізовано танатологічний аспект постмодерністського дискурсу роману Ю. Винничука «Аптекарь» за допомогою описового методу, дискурсивного та концептуального аналізу, який ґрунтується на розумінні змісту значень слів і речень (семантична компетентність) й інтерпретації смислів (прагматична компетентність).

Досліджено, що смерть у творі не набуває індивідуального статусу, вона легко вписана в життєві закони, тобто приходить до людини, як щось узвичаєне, і боятися цього не треба. Автор переконує, що смерть – явище буденне, просто для кожного визначено різний час, коли біологічне життя припиняється.

Стверджено, що процес особистого вмирання, котрий розпочинається від самого народження, і ставлення людини до усвідомлення сенсу чужої смерті, є такий собі звичайний процес – вбили, стратили, поховали, а може, й залишили тіло на нургу тваринам і людям. Життя – вічна боротьба, кінцем якої є смерть, тому варто по-особливому й завчасно готуватися до цієї події.

Аналізуючи текст роману, розуміємо, що автор побудував сюжетну лінію так, щоб показати двовекторність процесу життя й смерті. Люди мають це розуміти і вчитися долати панічний страх перед смертю.

Виявлено полісемантичність постмодерного твору через «зчитування» його смислових шарів. Автор позбавляє текст меж та ідеологій, висвітлює актуальні питання людського буття, зокрема, сприйняття життя й розуміння його в контексті танатології. Намагання відкрити завісу таємниці смерті становить основу культури та соціальної моральності нації. Письменник прагне відтворити реальність через віртуальність тексту. Апофатичний підхід встановлює факт абсолютної незбагненності смерті, і відповідно, неможливість ніякого людського уявлення про смерть, тому В. Винничук намагається через архаїку, міфологію, позасвідоме, легко замасковані алюзії (натяжки) прояснити сенс життя і смерті.

Ключові слова: постмодернізм, роман Ю. Винничука «Аптекарь», танатологічний аспект, проблема смерті.

Nataliya HRONA,

orcid.org/0000-0003-2578-2865

Doctor of Pedagogical sciences,

Teacher of higher category, Teacher-Methodist

Pryluky Humanitarian and Pedagogical College named after I. Ya. Franko

(Pryluky, Chernihiv region, Ukraine.) *natashagrone@ukr.net*

Tetiana DOROZHKO,
orcid.org/0000-0001-7063-949X
Teacher of the Highest Category
Municipal establishment “Novhorod – Siverskyi professional medical college”
of Chernihiv provincial
(Novgorod-Siversky, Chernihiv region, Ukraine) tropinka@ukr.net

Yaroslava NEDASHKIVSKA,
orcid.org/0000-0002-4954-0951
Deputy Director for Academic Affairs,
Teacher of the Highest Category, Teacher-Methodist
Municipal establishment “Novhorod – Siverskyi professional medical college”
of Chernihiv provincial
(Novgorod-Siversky, Chernihiv region, Ukraine) slaved1976@ukr.net

THE NOVEL “PHARMACY” BY YURIY VYNNYCHUK: THANATOLOGICAL ASPECT

The article analyzes the thanatological aspect of the postmodern discourse of Yuriy Vynnychuk's novel “Apothecary” using a descriptive method, discursive and conceptual analysis, which is based on understanding the meaning of words and sentences (semantic competence) and interpretation of meanings (pragmatic competence).

It has been studied that death in a work does not acquire individual status, it is easily inscribed in the laws of life, comes to a person as something ordinary, and there is no need to be afraid of it. The author argues that death is an everyday phenomenon, just for everyone there is a different time when biological life ends.

It is argued that the process of personal death, which begins at birth, and a person's attitude to realizing the meaning of another's death, is a kind of ordinary process – killed, executed, buried, and perhaps leave the body to abuse animals and humans. Life is an eternal struggle, the end of which is death, so it is worth preparing for this event in a special way and in advance.

Analyzing the text of the novel, we understand that the author constructed a plot line so as to show the two-vector of the process of life and death. People need to understand this and learn to overcome the panic fear of death.

The polysemantic of the postmodern work is revealed through the “reading” of its semantic layers. The author deprives the text of boundaries and ideologies, highlights actual problems of human existence, in particular, the perception of life and understanding it in the context of thanatology.

The effort to open the veil of the mystery on death is the foundation to the nation's culture and social morality. The writer seeks to recreate reality through the virtuality of the text. The apophatic approach establishes the fact of absolute incomprehensibility of death, and accordingly, the impossibility of any human idea of death, so Yuriy Vynnychuk tries through archaism, mythology, subconscious, easily disguised allusions (hints) explain the meaning of life and death.

Key words: postmodernism, novel “Pharmacy” by Yuriy Vynnychuk, thanatological aspect, problem of death.

Постановка проблеми. Одним з основних напрямів сучасного мистецтва й літератури є постмодернізм. Постмодерністичний твір – це взаємодія письменника, художника з текстом, матерією духу, власним текстом і з самим собою (Петровський, 2002: 67). Текстуальний простір постмодерного твору пояснюється множинністю, поліваріантністю, метамовною грою, подвійним кодуванням. Полісемантичність сучасного літературного тексту виявляється через «зчитування» його смислових шарів. Багатоплановість та поліфункційність структури текстів постмодерністів реалізується через текстуальну цілісність шляхом поєднання різноманітних концепцій, ідей та символів (Толмачев, 2008: 112). У тлумаченні постмодернізму існують розмаїті погляди. Контекстуальний аналіз різних наукових джерел дає змогу трактувати постмодернізм як термін, який описує мистецтво, якому притаманні такі риси, як

фрагментарність, іронічність, принцип вільного поєднання жанрів і стилів, відсутність самозаглибленості, карнавалізація, принцип творчої співгри читача/глядача, заміна модерністичного епістемологічного фокусу на онтологічний (Толмачев, 2008: 112). Сучасне літературознавство визначає дискурс постмодернізму як теоретичний, найвагоміша частина якого пов'язана з визначенням меж, обґрунтуванням його якісних ознак, уведенням у науковий обіг парадигми постмодерністських дефініцій, реінтерпретацію попередніх культурних епох та сучасності з постмодерністських світоглядних позицій (Ільїн, 2001: 11).

У пошуках нового вираження думки звертається до постмодернізму і Ю. Винничук. У його творах він постає як мистецтво минулого та футурологічні пошуки сьогодення. Автор прагне відтворити реальність через віртуальність тексту, позбавляє його меж та ідеологій, висвітлює

актуальні питання людського буття, зокрема, сприйняття життя й розуміння його в контексті танатології.

Аналіз досліджень. Науковці доводять, що постмодернізм представляє для читача широкий спектр проблем (Н. Маньковська, М. Липовецький, Г. Мережинська, Г. Сиваченко, Т. Денисова, О. Богданова).

Теоретичні розробки українського постмодернізму проведені в низці дисертацій (І. Старовойт, З. Шевчук), статей (Р. Семків, Г. Сиваченко, Н. Бернадська, Т. Денисова та ін.), монографій (Т. Гундорова, Р. Харчук). У дослідженнях М. Павлишина, Л. Лавринович, Г. Мережинської, Т. Денисової, І. Бондаря-Терещенка висвітлено теоретичні аспекти постмодернізму, з'ясовано причини його появи, сутність естетичної системи, основні риси тощо. Для окреслення і визначення специфіки ідіолекту в постмодерному дискурсі мають значення такі авторські концепції: сприйняття «світу як тексту» й ідеї деконструкції як практики руйнування сенсів під час роботи з текстами (Ж. Дерріда), концепція децентрації суб'єкта і «смерті автора» (М. Фуко), уявлення про ризоматичний принцип культури (Ф. Гваттарі); «лабіринтизм» (У. Еко), аналіз «стану постсучасності» (Ж.-Ф. Ліотар) та ін. Однак особливо помітною в сучасних письменницьких доробках стає свідомою установка на гру між автором і читачем за допомогою тексту, де текст «грає» новими комбінаціями старих мотивів.

Зумовлений кардинальними змінами в сучасному суспільстві, постмодернізм як визначальна культурно-мистецька тенденція ХХ ст. торкається «вічних» питань, які хвилювали людство здавна, зокрема, сексуальних стосунків, сексуальної свободи, сприйняття життя та смерті та ін. та переосмислює їх, утримуючись від догматичності, однозначності, бажання докорінного перетворення світу, нав'язування своїх думок, тобто будь-якої ідеологізації.

Мета статті полягає у висвітленні танатологічного аспекту в романі Ю. Винничука «Аптекарь», зокрема, «егоїстичного погляду» на смерть.

Актуальність обраної теми зумовлена недостатністю вивчення категорії «постмодерний дискурс» та її вагомим значенням у сучасному світовому культурно-мистецькому процесі, що окреслило нове ставлення до «прихованих» проблем людського таїнства, зокрема процесу смерті. Нині існує проблема переміщення гносеологічного питання про можливість пізнання смерті в етичний горизонт її абсолютної незбагненності. Тема смерті – це тема філософії, релігії, мистецтва

і літератури зокрема, тобто всієї людської культури. Це не випадково, оскільки смерть має найбільш радикальний вплив на людину. Ставлення до смерті визначає її моральну сторону буття. Моральний аспект дає людині відчуття жалі, біль, співчуття, муки совісті, водночас змушує людину замислитися над своїм становищем у світі як смертної істоти. Крім того, їй завжди властиво шукати відповіді на запитання про сенс свого існування. Особливого звучання ця складна тема набула в романі «Аптекарь», адже головний персонаж – людина, яка «робить» смерть, її життя весь час поряд із кров'ю, стражданнями, карою.

Виклад основного матеріалу. Людям завжди було властиво уникати розмов про смерть, і навіть саме слово «померти» в повсякденному житті намагаємося замінити будь-якими іншими, більш м'якими виразами: «відійти в кращий світ», «той світ», «наказати довго жити», «протягнути ноги», «як заспівають «Сятий Боже», «усім нам там бути», «світло з очей викотилося» та ін. Аналогічні мовні табу на слово «померти» є в інших мовах: в англійській – «to go» (піти), «to take the ferry» (сісти на пором), «to hop off the twig» (зістрибнути з гілки), німецькій – «die Augen schliessen» (закрити очі), «heimgehen», піти додому), італійській – «ritornare al nulla» (повернутися до нуля), іспанській – «irse al otro potrero» (відправитися на інше пасовище), французькій – «casser sa pipe» (зламати свою трубку), «il dit bonsoir a' la compagnie» (він попрощався з компанією). Також намагаємося не вимовляти й слово «кладовище». Замість цього в українській мові вживаємо перифраз «місце вічного спокою», в англійській – «God's acre» (Боже поле), в німецькій – «der heilige Ort» (святе місце), в іспанській – «chacarita» (маленька ферма), у французькій – «boulevard des alloues» (подовжений бульвар).

Однак незбагненність смерті в історії є важливим моментом у духовному житті людини. Людина живе у світі невідомих явищ, і логіка її культурного буття визначається поступовим розширенням сфери знань. Однак незнання смерті залишається непереборним, що є саме по собі серйозною філософською проблемою. Якщо окинути оком відому історію людської цивілізації, то з повною впевненістю можна сказати, що в ній відсутній прогрес щодо знання про смерть.

Отже, ставлення до смерті – це одна з найбільших проблем, з якою неодмінно стикається людина у своєму житті і яка є не вирішеною (у літературі, мистецтві, філософії). Науковці вважають, що необхідно про цю проблему говорити ще з дитинства. Для того, щоб ця думка стала для дитини

істинною, В. Сухомлинський радить починати з «доторкнення дитячого серця до смерті любимої людини», коли «переживання втрати пробуджує не лише радість буття, жадобу до життя, а й нове бачення світу взагалі». Розуміння нічим не заповнюваної втрати людини відкриває у душі відчуття того, що, здавалося б, «найбезневиннішим вчинком можна образити, вразити в саме серце, завдати глибоких страждань, а буває, і смерть» (Сухомлинський, 1989: 46–47). Тому розвивається спеціальна наука – танатологія, у низці країн є спеціальні курси з проблем смерті, і характеристика процесу вмирання включена в навчальні плани багатьох університетів не тільки на факультетах медицини, а й психології, філософії та права.

Танатологія – це наука, що вивчає смерть, її причини, процес і прояви. Кінцівка «логія» означає «наука», добре відома в таких термінах, як біологія, фізіологія, зоологія. Слово «танатос» у перекладі з грецької означає «смерть». Аналіз спеціальної літератури дав змогу з'ясувати, що танатологія (з давн. грец. θάνατος – смерть і λόγος – учіння) – розділ теоретичної та практичної медицини, який вивчає стан організму в кінцевій стадії патологічного процесу, динаміку й механізми вмирання, безпосередні причини смерті, клінічні, біохімічні та морфологічні прояви поступового припинення життєдіяльності організму.

Оптимізуючи зміст цього поняття, ми розуміємо танатологію як науку, що «вивчає смерть». Першими в науковий обіг на початку ХХ ст. це термін ввели медики, власне, Г. В. Шор (1925). Висвітлено це питання у статтях і дослідженнях українських літературознавців, зокрема, Е. Гаврилюк («Хаос, Танатос і ерос у символіці обрядів переходу»), А. Печарського («Міф і реальність психодинаміки Ероса-Танатоса»), Р. Кіся («Коваріації уявлень про смерть як індикатор типу культури (спроба крос-культурного бачення)»), М. Легкого («Танатологічні виміри Франкового тексту»), Л. Кучер (Король) («Феномен смерті як філософсько-антропологічна проблема сучасності») та ін.

Не минула проблема смерті й художній текст Ю. Винничука. Вона відбивається в авторських акцентах, які становлять проблематику твору, адже письменницький інтерес у всі часи викликали філософські питання про сенс і цінності людського життя, про природу людини, про добро і зло, про те, чому людина смертна, її ставлення до цього процесу. Питання, яких торкається Ю. Винничук у романі «Аптекарь», сучасні, актуальні та мають глибоке вираження. Історичне тло вміло використано для захопливої гри в життя-смерть, де реальні персонажі живуть із вигаданими, а їхні складні

стосунки втілюють погляди автора на складні життєві та філософські проблеми.

Фантазійні описи звучать як реальні, авторська вигадка відходить на другий план, змушуючи читача вірити у світ, витканий зі сну. Проза Ю. Винничука – це завжди інтригуюча оповідь завдяки бурхливій уяві майстра вишуканих стилізацій.

Автор знову дивує тим, що новий роман, який поєднує метафоричність і гострий сюжет, не схожий на жоден попередній. Намагання відкрити завісу таїни смерті становить основу культури та соціальної моральності нації. Смерть є структурним компонентом картини світу, який існує у свідомості кожного члена суспільства. Ставлення до смерті може слугувати індикатором характеру цивілізації. Феномен смерті становить основу ціннісного ставлення та первинних уявлень про моральність. Вивчення сприйняття та усвідомлення смерті допомагає пізнати особливості поведінки людей, виявити їхні світогляд та ціннісні орієнтації. У будь-якій культурі є страх смерті.

Людина все своє свідоме життя прагнула й прагне перемогти смерть. Страх смерті посилює радість життя. Перед обличчям смерті життя набуває нового смислу. Суб'єктивне осмислення смерті можливе тільки в соціальному контексті. Сьогодення вимагає переосмислення, систематизації та нової інтерпретації відповідно до сучасних умов усього багатства духовної культури людства, яке було витворене з метою протистояння смерті.

Дуже часто, розмірковуючи про користь смерті, чуємо твердження, що смерть потрібна, щоб по-справжньому оцінити життя. Тлумачать цю думку по-різному. Так, філософ М. Бердяєв пише: «Смерть є найбільш глибинним та значним фактом життя, який піднімає найостаннішого зі смертних над буденністю та вульгарністю життя. І тільки факт смерті ставить головне питання про сенс життя. Життя в цьому світі має сенс тільки тому, що є смерть, і якщо б у нашому світі не було смерті, то життя було б позбавлене сенсу» (Бердяєв, 1993: 216). Смерть, на думку К. Ламонта, урівнює та об'єднує людей: «<...> смерть нагадує нам про братство людей, яке існує не зважаючи на всі розбіжності та конфлікти, які зареєстровані в історії, а також у сучасних справах» (Ламонт, 1984: 267). Окремі філософи стверджують, що смерть може бути дуже корисною, адже усвідомлення того, що життя є конечним, навчає людину цінувати свій життєвий час, людина поспішає жити.

У романі «Аптекарь» Ю. Винничук тлумачить смерть подвійно: як процес особистого вмирання,

котрий розпочинається від самого народження, як ставлення людини до усвідомлення сенсу чужої смерті, як такий собі звичайний процес – убили, стратили, поховали, а може й залишили тіло на наругу тваринам та людям. «Вшанування» смерті описано в розділі «День Морани» – свято, коли поминали небіжчиків. Автор описує його як дійство, де «кожен ладнав маску якогось свого предка, що помер чи то від мору, чи то від якої іншої напасти – холери або віспи, відшукував у скринях чи на горищах старі його лахи, приміряв на себе, крутився перед дзеркалом і підправляв, де треба. Не важило, наскільки воно гарно пасує і виглядає, нікого це не цікавило, бо всі й так носили маски, за якими чулися, мов за заборолом у своїй фортеці, могли й голими вийти до міста, сором зникав, усі умовності опадали під ноги. Оскільки вважалося, що одяг покійника має оздоровлювальний ефект, то оте перевдягання відгравало ще цю важливу функцію» (Винничук, 2016: 358). Тобто смерть – не тільки сльози, горе, а й ефект оздоровлення. Померлий «оживає», переходить у царство живих, тобто автор вважає, що процес життя і смерті двовекторний. Усі зусилля цього культу спрямовані на те, аби подолати панічний страх перед смертю, «згадування померлих у їхній зовнішній оболонці скидалося на спробу щось виправити у днях проминутих, коли людина була ще жива але не отримала тієї уваги і тих почесностей, на які заслуговувала» (Винничук, 2016: 359). Щоб подолати страх смерті, люди веселилися: усюди лунала музика, жителі танцювали, співали, готували перекуси, запускали феєрверки.

Автор доводить думку, що життя – вічна боротьба, кінцем якої є смерть, тому варто по-особливому й завчасно готуватися до цієї події. Пам'ять про смерть змушує людину готуватися до Страшного суду. Вона має багато знати про смерть й осягнути мистецтво вмирання. Смерть є постійним супутником людини, на фоні чужої смерті людина відчуває й усвідомлює, що вона ще живе.

Ю. Винничук описує смерть випадкову, інтригує насильницькою смертю. Убивства, страти протягом усього роману породжують ритуальність масового жертвоприношення. Людина знову потрапляє в павутину смертельного страху. І в цей час особливо гостро потребує допомоги, аби вийти зі стану стресу. Тому і виникає потреба в нових ритуалах, які стануть засобами психотерапії для всіх людей. Люди так звикають до смерті, що весь Львів сходиться подивитися на видовище страти, ідуть навіть із маленькими дітьми, бачать у цьому лікувальну силу, органи вмерлих носять як обереги, амулети.

Автор виділяє навіть рейтинг страт: «Усі види страт були виразно покласифіковані, і злочинець, чекаючи вироку суду, уже й сам добре знав свій рішенець. Злодіїв за крадіж, яка перевищувала три гроші, страчували. За крадіж, здійснену вдень, карали мечем, а за нічну – мотузкою. Паліїв та чарівниць палювали, як інколи й винних у мужолозстві, жінок-злодюжок і чужоліжниць та різних шахраїв топили, матерів-дітоубивць та тих, хто виходив заміж удруге, не повідомивши про перше заміжжя, могли втопити, а могли й живцем у землю закопати. А вже відсічення голови – вважалося стратою гоноровою, але водночас доволі універсальною, тож застосовували її деколи й для згаданих вище злочинів, бо така страта привертала куди більше уваги і мала неабиякий розголос» (Винничук, 2016: 88).

Німецький філософ І. Кант відвів неоднозначне місце проблемі смерті. Він стверджує, що смерть зупиняє всі сподівання, тому є великим злом. Людина, яка роздумує над смертю, ставить у такий спосіб перед собою питання про значимість життя. Ю. Винничук поділяє цю думку й пише: «Юрба любила страти дужче за театральні вистави, ярмарки чи зимові святкування. Страх, з яким злочинець сховався на поміст, випромінював на людей і проймав їх вірою в себе, вірою в те, що їм ніколи не доведеться повторити цей шлях, бо вони не такі, вони інші, краці, вони ніколи не послизнуть на життєвій дорозі, а тому вони жадібно ловили кожен рух страченця...» (Винничук, 2016: 94). За цим стоїть світоглядна установка, яка передбачає, що смерть має сенс, а це надає життю цінності.

Протягом усього нашого життя смерть сприймаємо як майбутнє, проте людина ніколи не зможе сприйняти смерть як минуле. Людині дано передбачити свою смерть, але не дано її згадати. Передчуття смерті належить до факту повсякденного досвіду, а спогад про смерть – до факту із розділу фантастики. Якби не було смерті, то ми б ніколи не усвідомили цінності та унікальності власного буття. Ю. Винничук зображає смерть буденно, проявляє цікавість і має на неї свій погляд: «Смерть ми сприймаємо з егоїстичного погляду, як Нарцис, який шаленів від можливості власної відсутності. Треба мати в собі щось від Нарциса, аби це зрозуміти, бо смерть егоїстична. Античні боги були безсмертними, бо ніколи не існували. Жоден із нас не в стані уявити тієї хвили, коли його не стане. Усі докола нас, хто помер, не померли в нашій свідомості – вони просто пішли, зникли, залишивши по собі порожнечу, схожу на ту, що з'являється на місці портрета, якого зняли зі

стіни. Ця порожнеча ще довго нас буде гнітити і причиняти біль, але не страх, панічний страх, який виникає лише вночі, коли починаєш думати про зникнення власного портрета з галереї знайомих і друзів» (Винничук, 2016: 335). Смерть у романі не набуває індивідуального статусу, вона легко вписана в життєві закони, тобто приходить до людини, як щось узвичаєне, і боятися його не варто. Цим автор дає змогу прийняти факт смерті за норму, ніби виробляє власну психотехніку, яка послаблює страх смерті, і людина погоджується з неминучим кінцем.

Нині серед переліку професій немає професії ката, а в романі Ю. Винничука детально показано професіограму такого фаху. Це людина (Каспер Яніш – львівський кат), яка віртуозно позбавляє людину життя, організовує тортури, яка може бути духовником, лікарем, а поза межами професійної діяльності любить, виховує дітей, спілкується. Автор переконує, що

смерть – явище буденне, узвичаєне, просто для кожного визначено різний час, коли біологічне життя припиняється.

Висновки. Визначаючи шляхи реалізації смерті, ми дійшли висновку, що Ю. Винничук зображає смерть буденно, «еґоїстично», доводить, що вічного нічого не існує, усе має початок і кінець. Людина все своє свідоме життя прагне перемогти смерть. Страх смерті підсилює радість життя. Перед обличчям смерті життя набуває нового змісту. Суб'єктивне осмислення смерті можливе тільки в соціальному контексті. Незбагненність смерті, незважаючи на її гнітючу ворожість для людини, все-таки зберігає для людини якусь трансцендентну надію.

Подальше дослідження вбачаємо в аналізі інших актуальних проблем сьогодення (освіта, релігія, законодавство, політичні колізії), жанрових модифікацій та фантастичних елементів роману «Аптекарь».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. Львів, 2001. С. 802.
2. Бердяев Н. А. О назначении человека. Москва : Республика, 1993. 383 с.
3. Брюховецька Л. Ситуація постмодернізму в Україні. *Кіно. Театр*. 2001. № 6. С. 2–12.
4. Ильин И. Постмодернизм. Словарь терминов. Москва : ИНИОН РАН, 2001. 384 с.
5. Ламонт К. Иллюзия бессмертия. Москва : Политиздат, 1984. 286 с.
6. Петровский И. Феномен Борхеса. Москва : Республика, 2002. 106 с.
7. Сухомлинский В. А. Педагогическое наследие. Как воспитать настоящего человека. Москва : Педагогика, 1989. С. 38–51.
8. Учебник по истории литературы ХХ века / под ред. В. М. Толмачева. Москва : Академия, 2008. 342 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

Винничук Ю. П. Аптекарь: роман. Харків : Фоліо, 2016. 443 с.

REFERENCES

1. Antolohiia svitovoi literaturno-krytychnoi dumky 20 st. [Anthology of world literary and critical thought of the twentieth century] / Za red. Zubrytskoi M. Lviv, 2001. 802 p. [in Ukrainian].
2. Berdyayev N. A. O naznacheni cheloveka. [On the appointment of a person]. Moscow : Respublika, 1993. 383 p. [in Russian].
3. Briukhovetska L. Sytuatsiia postmodernizmu v Ukraini. [The situation of postmodernism in Ukraine]. *Cinema. Theater*, 2001, Nr. 6, pp. 2–12 [in Ukrainian].
4. Ilin I. Postmodernizm. Slovar terminov. [Postmodernism. Glossary of terms]. Moscow: INION RAN, 2001. 384 p. [in Russian].
5. Lamont K. Illyuziya bessmertiya. [The illusion of immortality]. Moscow, Politizdat, 1984. 286 p. [in Russian].
6. Petrovskiy I. Fenomen Borkhesa. [The Borges phenomenon]. Moscow, Respublika, 2002. 106 p. [in Russian].
7. Sukhomlinskiy V. A. Pedagogicheskoe nasledie. Kak vospitat nastoyashchego cheloveka. [Pedagogical heritage. How to raise a real person]. Moscow, Pedagogika, 1989. Pp. 38–51. [in Russian].
8. Uchebnik po istorii literatury 20 veka. [Textbook on the history of literature of the twentieth century] / Pod red. V. M. Tolmacheva. Moscow, Akademiya, 2008. 342 p. [in Russian].

SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIAL

Vynnychuk Yu. P. Aptekar: roman. [Apothecary: Novel]. Kharkiv, Folio, 2016. 443 p. [in Ukrainian].